

ХОРХЕ ЛУИС БОРХЕС

ПИСАНИЯТА НА БОГА

Превод от испански: Светла Христова, 2004

chitanka.info

Тъмницата е дълбока и каменна; формата ѝ — почти идеално полукълбо, макар че подът (също каменен) е донякъде по-малък от голямата окръжност, обстоятелство, което някак угнетява и същевременно създава усещане за простор. По средата я пресича междинна стена; макар и твърде висока, тя не достига най-горната част на свода. От едната ѝ страна съм аз, Цинакан, жрец от пирамидата на Кахолом, опожарена от Педро де Алварадо^[1]; от другата — един ягуар, който мери с безшумни равни стъпки времето и пространството на своя плен. Наравно с пода голям зарешетен отвор прорязва средната стена. В часа без сянка (по пладне) някъде горе се отваря капак и един тъмничар, с годините станал някак безплътен, завърта железен скрипец и ни спуска с въже стомни с вода и късове месо. Светлината прониква под свода; в тези мигове успявам да зърна ягуара.

Вече не мога да сметна колко години лежа в мрака; аз, който някога бях млад и можех да крача из този затвор, сега само чакам в мъртвешко вцепенение свършека, предопределен от боговете. С дългия кремъчен нож някога разпарях гърдите на жертвите, а сега само някакво чудо би могло да ме вдигне от праха.

В навечерието на пожара, заличил пирамидата, мъжете, които слязоха от високи коне, ме изтезаваха с нажежено желязо, за да им разкрият къде има заровено съкровище. Пред очите ми повалиха идола на бога, ала бог не ме изостави и ми даде сили да мълча по време на мъченията. Раздираха пътта ми, трошаха костите ми, обезобразиха ме; накрая дойдох на себе си в тази тъмница, която не ще напусна до края на земния си живот.

Подтикван от неизбежната нужда да правя нещо, да запълвам някак времето, опитах да си припомня в мрака всичко, което някога съм знаел. В течение на много нощи възстановях в мислите си подредбата и броя на едни каменни змии или формата на някое лековито дърво. Така полека побеждавах времето, така полека си възвръщах онова, което някога притежавах. Една нощ усетих как се доближавам до един определен спомен; преди да зърне морето, и пътникът долавя как се раздвижва кръвта му. След няколко часа споменът доби ясни очертания; беше едно от преданията за бога. Още в първия ден на Сътворението, предвиждайки, че в края на времената ще се случат много беди и погроми, той написал едно вълшебно заклинание, способно да отблъсне тези злини. Написал го така, че да

стигне до най-отдалечените поколения и да остане недокоснато от превратностите на съдбата. Никой не знае точно къде и с какви знаци го е написал; знаем само, че то тайно устоява на времето и един избраник някога ще го прочете. Размислих, че както винаги сме в края на времената и че моята участ на последен жрец на бога ще ми дари правото да прозра това писание. Обстоятелството, че ме обграждаше непреодолима тъмница, не ми отнемаше тази надежда; може би хиляди пъти бях виждал заклинанието на Кахолом и сега оставаше само да го разгадая.

Тази мисъл отпърво ме оживи, но после свят ми се зави от нея. По широката земя има безброй древни форми, форми нетленни и вечни; всяка от тях може да бъде търсеният символ. Някоя планина би могла да се окаже словото на бога или пък някоя река, империя или съзвезdie. Ала в хода на вековете планините се сриват, реките променят руслото си, империите търпят обрати и разруха, а съзвезията образуват нови форми. И небесната твърд е променлива. Планината и звездите са отделни неща, а отделните неща отаряват и се изчерпват. Потърсих нещо по-трайно, по-неуязвимо. Помислих си за поколенията кълнове, треви, птици, хора. Може би вълшебните слова са написани на собственото ми лице, може би аз самият съм целта, която търся. Потънал в този усилен размисъл, изведнъж си спомних, че ягуарът е един от атрибутите на бога.

Тогава душата ми се изпълни със свято преклонение. Представих си първото утро на времето, представих си как моят бог поверява посланието си на живата кожа на ягуарите, които ще се любят и раждат безкрай в пещери, сред тръстики, на острови, за да го получат последните хора. Представих си тази мрежа от тигри^[2], този горещ лабиринт от тигри, които сеят ужас сред стадата и ливадите, за да запазят божествената рисунка. В съседната килия имаше ягуар; възприех тази близост като потвърждение на догадката ми и знак за тайно благоволение.

Дълги години посветих на изучаването на петната, на техния порядък и форма. Всеки сляп ден ми отпускаше миг светлина и така успях да запечатам в съзнанието си черните шарки, пръснати по жълтата кожа. Някои образуваха кръгли точки; други изпъстряха вътрешната страна на краката с напречни ивици; трети — с

пръстеновидна форма — се повтаряха. Може би представляваха един и същ звук или една и съща дума. Много от тях имаха червено по края.

Няма да описвам как ме изнуряваше моят труд. Неведнъж съм крещял, обърнат към свода, че това писание не може да се разчете. Постепенно определената загадка, която не ми даваше мира, започна да ме тревожи по-малко от общата загадка за посланието, написано от божествена ръка. Какво послание (питах се) би построил един абсолютен разум? Разсъдих, че даже и в човешките езици няма израз, който да не включва цялата вселена; кажеш ли „тигър“, с това загатваш и тигрите, от които е произлязъл, и елените, и костенурките, които е погълнал, и тревата, изхранила елените, и земята, родила тази трева, и небето, озарило земята. Разсъдих, че в един божествен език всяка дума ще известява тази безкрайна плетеница от явления, само че не прикрито, а явно, и не последователно, а едновременно. С времето самата идея за божествен изказ взе да ми се струва детинска или светотатствена. Един бог, мислех си, само трябва да произнесе една-единичка дума и тази дума ще съдържа света в цялата му пълнота. Никое слово, изречено от него, не може да е по-тясно от вселената или по-кратко от съвкупността на времето. Надутите и жалки човешки думи *всичко, мироздание, вселена*, са само сенки или подобия на това слово, равностойно на цял език и на всичко, което един език може да обхване.

Един ден или една нощ — каква ли е разликата между моите дни и нощи? — сънувах някаква песъчинка на пода на тъмницата. Безразличен, заспах отново; този път ми се присъни, че се събудям и виждам две песъчинки. Пак заспах и засънувах, че песъчинките са станали три. Така те постепенно се умножаваха, докато накрая преизпълниха тъмницата и аз щях да загина под това пясъчно полукълбо. Осъзнах, че още сънувам; с огромно усилие се събудих. Това не ми помогна — неизброимите песъчинки все така ме задушаваха. Тогава някой ми каза: „Събудил си се, ала не от сън, а в предишнен сън. Този сън се съдържа в друг и така чак до безкрайност, която е числото на песъчинките. Пътят, който трябва да извървиш обратно, е нескончаем и ти ще умреш, преди да се събудиш действително“.

Почувствах се изгубен. Пясъкът ме задавяше, но все пак извиках: „Не може да ме убие някакъв сънуван пясък, нито пък има сънища в

сънищата“. Събудих се от ярко сияние. В мрака над мен бе надвиснал кръг светлина. Видях лицето и ръцете на тъмничаря, скрипецата, въжето, месото и стомните.

Човек постепенно се слива с образа на съдбата си; в крайна сметка човек се отъждествява с житейските си обстоятелства. Аз бях преди всичко затворник, не тълкувател или отмъстител, нито пък жрец на бога. От неуморния лабиринт на сънищата се завърнах в строгата килия тъй, сякаш се прибирах у дома. Благослових нейната влага, благослових тигъра й, благослових отвора, пропускащ светлина, благослових старото си измъчено тяло, благослових мрака и камъка.

Тогава се случи онова, което не мога нито да забравя, нито да изразя с думи. Осьществи се единението с божеството, с вселената (не зная дали между тези думи има някаква разлика). Екстазът не използва повторно символите си; някой е видял бог сред сияйна светлина, друг го е съзрял под формата на меч или в листенцата на роза. Аз видях неимоверно високо Колело, което не беше пред очите ми, нито зад гърба ми, нито отстрани, а се намираше едновременно навсякъде. Това Колело бе от вода, ала също и от огън и (въпреки че очертанията му се виждаха) беше безкрайно. Бе изтъкано от всички неща, които са били, които са и ще бъдат, и аз бях една от нишките на тази всеобхватна мрежа, а Педро де Алварадо, мъчителят ми, беше друга. Тук се съдържаха причините и следствията и стигаше само да погледна това Колело, за да проумея всичко, цялата безкрайност. О, блаженство на прозрението — как превъзхожда то радостта от въображението и чувствата! Видях вселената, видях и скрития замисъл на вселената. Видях първоизточника, за който разказва Книгата на Съвета^[3]. Видях планините, които изплуват от водата, видях пъrvите люде, сътворени от дърво, видях как големите делви се обръщат срещу тях, видях как кучетата ръфат лицата им. Видях онзи бог без лице, който стои зад боговете. Видях безкрайния ход на явленията, които заедно образуват едно блаженство, и като прозрях всичко, можах да прозра и писанията на тигъра.

Това е един израз от четиринайсет произволни думи (ала произволни само на пръв поглед) и би било достатъчно да го изрека на глас, за да се сдобия с всемогъщество. Би било достатъчно да го изрека, за да излича тази каменна тъмница, за да се втурне денят в моята нощ, за да стана отново млад, да стана безсмъртен и тигърът да

разкъса Алварадо, да забучвам свещения нож в испански гърди, да въздигна пак пирамидата, да въздигна империята. Четирийсет срички, четиринайсет слова и аз, Цинакан, ще стана владетел на земите, които някога владееше Моктесума^[4]. Ала зная, че никога няма да изрека тези слова, защото вече не си спомням Цинакан.

Нека умре заедно с мен тайната, изписана върху тигрите. Който е прозрял вселената, който е прозрял пламтящия замисъл на вселената, не може да мисли за един човек, за незначителните му радости и неволи, та дори този човек да е самият той. *Той е бил* този човек, но това вече не го засяга. Какво го засяга жребият на другия, какво го засяга народът на другия, ако сега той е никой. Затова не изричам заклинанието, затова допускам да бъда забравен от дните, прострян в тъмнината.

На Ема Рисо Платеро

[1] Педро де Алварадо (1485–1541) — испански конкистадор, взел участие в покоряването на населението по земите на Доминиканската република, Куба, Мексико, Салвадор, Перу — бел.прев. ↑

[2] В текста ягуар и тигър се използват като синоними — бел.прев. ↑

[3] Книгата на Съвета — „Попол Вух“, митологичен епос на индианците киче; в този пасаж жрецът си припомня историята на Сътворението, разказана в първите няколко глави на епоса — бел.прев. ↑

[4] Моктесума (или Монтесума, 1466–1520) — владетел на ацтеките, пленен от Е. Кортес; отправил призив към народа си да се покори на испанците, заради което бил убит от въсталите индианци — бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.